

Terms and Conditions

The Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept there Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Library

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Imprint:

Director: Mag. Renate Plöchl

Deputy director: Mag. Julian Sagmeister

Owner of medium: Oberösterreichische Landesbibliothek

Publisher: Oberösterreichische Landesbibliothek, 4021 Linz, Schillerplatz 2

Contact:

Email: [landesbibliothek\(at\)ooe.gv.at](mailto:landesbibliothek(at)ooe.gv.at)

Telephone: +43(732) 7720-53100

nihil in se talium habeat, ne vestigium quidem ullum, sed sit totum homogenium, & eiusdem planè naturæ appareat, quam obrem mihi rectè iudicare videor, ideam simplicissimam quæ principio formavit semen, adhec speciem comitari, & eandem operam continuare, quousque cesset generatio. Et hoc est quod Christus dixit Ioh. cap. 5. v. 17. Pater meus usque modo operatur & ego operor, quò licet sabbatum à creatione sit, non tamen à sustentatione creaturarum, sed quod opus illud duret usque ad finem rerum. Non video quid aliud hîc dici possit. Qui hujus speculationis studiosus est, præcipuè attendat, quæ accidentia cuique speciei sint propria, & horum causas si, potest, perquirat, in primis de figura, & eius incrementum à radice usque ad summum quo ordine fiat, respiciat, quo pacto per corticem, per venas & nervos foliorum, usque ad ambitum eorum procedat & distribuatur, & cuiusq; naturæ characterismum proprium, tandem haud dubiè inveniet. Finis tertii diei.

FABRICÆ MVNDI. Caput 14.

De luminarium creatione.

QUARTVS DIES INCIPIT.

Creatio luminarium licet quarto demum die perfecta fuerit, primo tamen die creari coeperunt. Cid liquet, quia non est aliud lumen quod diem à nocte distinguat quàm solis. ut v. 14. proprietas illi ascribitur, & jam tres dies elapsi sunt, quare illud lumen, quod primū diem à nocte distinxit, haud dubiè solis futuri lumen fuit spartum adhuc, sed contractum in hemisphærium cœli, totū chaos ambientis, & ab initio super polis mundi versatilis, ita ut primo die simul cum luce cœlū ejusq; motus creari coeperit, versu enī 4. divisit Deus lucem à tenebris, quod non nisi collectione luminis in unam partem cœli, ejusq; circumductione in paradiso, diem & noctem præstare poterat, quia igitur dies noctem sequitur, incidit creatio lucis primum in illam medietatem, quæ erat sub horizonte paradisi ubi intensior & collectior facta, motu in occasum facto, ab orientali paradisi parte supra ejus horizontem ascendit & diem fecit. Quarto autē die collectio substantiæ solis & lunæ & stellarum demū perfecta fuit. Moses enim tempus absolutorū operum describit, quod à perpetua voluntate Dei dependet & defenitur. Debit tamen sol, quem cor mundi esse dixi 12. cap. ante omnia creari, ut in animalibus, proinde cum prima lucis creatione inchoatus est. Sol autem lucidissimam substantiam nactus dominium diei obtinuit, luna noctis, ut quæ non suo lumine noctem illustrat, sed solis, habet tamen etiam proprium lumen, sed exiguum, etiam in vniuersali eius eclipsi, aère claro, adhuc apparet eius circulus, sed luce admodum tenui, stellæ autem & reliqua astra intensius lumen habere videntur, sed longè infra solem. Illud obseruandum est quod luminaria collocata ait in expansione cœli, & v. 7. expansionem vocauit cœlum, vnde colligitur chaos multo minus creatum esse, quam nunc sit mundus, & ex A P H A R ac veluti luteo abyssio chai, eductam & extenuatam materiam sursum latam esse, & paulatim vt longius è centro recessit, subtiliorem & nobiliorem factam & expansam, crassiora elementa circumdedisse, ita cœlum empyreum subtilissimum & nobilissimum factum est, vtpote thronus Dei & habitaculum beatorum, sub illo primum mobile cœlum paulo crassius & ignobilius, sub illo reliqui cœli & plantæ, quanto terræ viciniore, tanto densioris ignobiliorisque substantiæ, minus expansæ, ita vt crassissimum sit lunæ cælum, & conditione elementis proximum. Hæc expansio facit superiora leuiora, & segregatio à crassiore nobiliora. Porro lucida materia quæ astrorum & luminarium substantiæ parabatur, non extensa sed contracta fuit, vt tanto fortius lucerent & conspicua fierent, ita fit vt astra densioris sint substantiæ quam reliquum cœlum, æquè tamen leuis, quod igneæ, & densioris quidem, quo fortior & potentior sit lux & radiorum ab alijs astris projectorum reflexio, quæ noctem illustrat, præcipuè à luna reflexa, solis autem directa lux diem à nocte diuidit. Præter hæc duorum luminarium officia additur, vt sint in signa & tempora & dies & annos. Hic astronomi per signa intelligunt certos syderum aspectus, per quos futura designantur, ac toto errant cælo, longe maius est cuius causa hæc luminaria sunt condita, quam varia astrologorū vaticinia, nimirum vt homines quos Deus in suo ædificio collocauit, omnipotentia & bonitatem creatoris sui cognoscere discerent, quod David Psal. 18. v. 1. luculenter indicat, dicens: Cœli enarrant gloria Dei, & hæc (quæ cum admiratione spectantur) opera manuum eius esse annunciat firmamentum. Et Paulus ad Rom. 31. v. 18. in eandem sententia de gentibus loquens: Quod, inquit, de Deo cognosci potest, manifestum est in illis, Deus enim illis patefecit. Siquidem quæ sunt inuisibilia illius, ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, per videntur, ipsaq; æterna eius potentia & diuinitas. Sunt ergo luminaria duo hæc præcipuè in cœlo constituta, vt per hæc Dei opera, omnipotentia, maiestas & diuinitas creatoris, hominibus innotescerent, non vt vanitati astrologorum seruiant. Sunt præterea data ad designationem temporū, quando illa sunt mutanda, sic finem temporum, & mundi iudicium, indicabunt, cum obscurabuntur ac dissoluentur. Sic tempore passionis Christi, cum tempus legis mutandum esset, admirandam solis eclipsem Dionysius Ariopagita vidit. Et Iosue admirandam Dei manum sensit per solem, Iosue cap. 10. v. 13. Sunt item posita vt dies & annos definiant, eorum inquam illuminant terram etiam, stellæ, quæ nocte cœlum ornant, & solis annum ambitum suo positu monstrant. Finis quarti diei.

FABRICÆ MVNDI Caput 15.